

Kritisk Debat 10 år

Skrevet af: **Redaktionen** | Offentliggjort: 15. februar 2014

Med dette nummer kan Kritisk Debat fejre sine første 10 år. Det første nummer af Kritisk Debat blev udgivet 15. februar 2004. I 10 år har vi deltaget i og bidraget til diskussionen på den danske venstrefløj. Og i denne leder vil vi – med det udgangspunkt – trække nogle historiske linjer op og samtidigt give et lille fingerpeg om Kritisk Debats videre udvikling. Belært af erfaringerne afstår vi fra at profetere om, hvad de næste 10 år vil bringe.

Historisk linjeføring.

Socialdemokratiet og det politiske felt, som partiet repræsenterede, havde ved valget i 2001 lidt et afgørende nederlag til den liberale dagsorden og politiske diskurs. Socialdemokratiets 25 års tilbagerullende forsvar af tidligere opnåede styrkepositioner og af velfærdsstaten havde tømt partiet for kræfter og kraft til at modstå de herskende klassers restaurationspolitik.

Af mangel på et politisk projekt, indre sammenhængskraft og dynamik var Socialdemokratiet og fagbevægelsen i 90'erne gået fra det ene defensive forlig til det næste, og det stod allerede klart ved valget i 1998, at Socialdemokratiet ikke længere kunne optræde som en samlende politiske kraft i samfundet. Socialdemokratiet var blevet reduceret til blot at være et parti blandt mange andre. Det slog også igennem i fagbevægelsen, og blev stadfæstet og forstærket af Poul Nyrup Rasmussens "efterlønsavgift" – "løftebrud". Man kunne end ikke længere regne med Socialdemokratiet som den troværdige vogter i sidste instans. På de interne linjer havde de mange ideologiske kampe for og imod indrømmelser til den liberale tankegang resulteret i en vertikal spaltning af partiet. Partitoppen og et nyt lag af politiske teknokrater mod resten, hvor resten godt nok administrerede partiets daglige virke, men var uden indflydelse på og betydning for den videre politikudvikling. Hovedet var endelig skilt fra kroppen.

VK regeringen kom til magten ved valget i 2001 i imponerende vigør og med hæsblæsende energi og politisk autoritet, som udmøntede sig i 4 forbundne spor:

- Det institutionelle opgør med velfærdsstaten gennem eksempelvis frit valg, udbud/udlicitering, strukturreformen.
- Opgør med universalismen gennem fastholdelse af ydelserne, men ændring i kriterier og "mægtiggørelse" af borgerne som suveræn kontraktholder – borgeren som kunde.
- Ideologisk og diskursiv offensiv, hvor der blev vendt op og ned på et helt kompleks af begreber forstået som en semantisk inversion af socialistiske og socialdemokratiske begreber/værdier, så de blev liberalistiske nøglebegreber. Frit valg frem for frihed, individ over samfund og så videre.
- Fokusforskydning fra produktion til marked, delegitimering af klassebegrebet/analyse og det markedsteoretiske opgør med udbytningsforståelsen med snigende indvirkning på venstrefløjens videre teoretisk/politiske udvikling.

Med Claus Hjort Frederiksens ord drejede det sig ikke om gennem en liberal paladsrevolution at erstatte socialdemokratismen – den var allerede stækket – men om at skabe et liberalt menneske. Dvs. naturaliseringen af liberalismen som tanke – udtryks – forståelsesform. Det er i det perspektiv, at mange af VK regeringens reformer henter deres indre rationalitet.

Modstanden mod dette magtskifte i alle dets facetter og argumentationen for et centrum-venstre alternativ som politisk modstandsform var umiddelbart drivkraften bag lanceringen af Kritisk Debat – som et tidsskrift for "kampen om definitionsmagten". Denne linje optrådte som baggrundstæppe

og selvforståelse helt frem til krisegennemslaget i 2008. Men så skete der noget.

Allerede i forsommeren 2008 satte vi fokus på krisens acceleration og brugte i lighed med mange andre mange kræfter på at indfange krisens karakter. Omvendt indebar det i lighed med, hvad der skete mange andre steder, en næsten trinløs nedtoning af den hidtil meget brede og politisk uspecifikke tilgang til fortolkning af den liberale offensiv, ligesom analyser af de mere specifikke facetter i statssystemets udvikling og de nye styringsteknologier trådte i baggrunden. Kritisk Debat blev på ganske få måneder "politiseret" på en måde og i en form, der rakte langt ud over det oprindelige centrum-venstre koncept, den kritisk detailanalyse og det politisk meget beskedne grundlag.

Fra krisens gennemslag og helt frem til valget i 2011 skiftede fokus til en bredere anlagt og mere pågående kritik af kapitalismen som samfundsformation, af VK regeringen, den liberale bølges fallit og svagheden i den nyudviklede politiske akse mellem S og SF. Kritisk Debat bragte flere meget kritiske artikler, der behandlede det såkaldte S+SF alternativs udbudsøkonomiske præmis samt af fagbevægelsens følgagtighed. Temafelterne afspejlede også de mere påtrængende internationale begivenheder - verdenskrisen, "det arabiske forår" og *austerity* politikken og de politiske magtkampe i EU. Der udvikledes således en spændingsforhold mellem tidsskriftets forholdsvis moderate og snævre grundlag og radikaliseringen af artikelmassens indhold.

Det "røde alternativ" kom i fokus sammen med opgøret med det kompromitterede liberalistiske hegemoni. I slipstrømmende medførte denne fokusforskydning, at Kritisk Debat i lighed med andre medier måtte interessere sig for Enhedslisten som en interessant politisk faktor. Den organiserede politiske kamp mod de tidligere nævnte liberalistiske støttepiller og *austerity* politikken var nu blevet meget konkret og påtrængende. Interessen for de internationale bevægelser og konflikter blev læst ud fra en betydeligt mere konkret politisk kontekst end tidligere.

Kritisk Debat var ved at gøre sig "til part i sagen", og den fremtidige rolle blev defineret som tidsskriftet: *der bidrager til at befordre* politisk teoretiske diskussioner om dannelsen af en ny bred politisk venstreblok kombineret med en mere konsistent og sammenhængende kapitalismekritik og kritik af de hidtil kendte centrum-venstre koncepters strategiske svaghed.

Samfundskrise/krisebillede og fokusskifte

Finans- og gældskrisens kompromittering af det liberalistiske hegemoni og eksponering af kapitalismens indre spekulative og irrationelle tendenser samt de indre modsætninger mellem de forskellige fraktioner i de herskende klasser resulterede i store åbne samfundskonflikter, der både i Europa, Mellemøsten, Latin Amerika og i USA førte til massemobiliseringer og en voksende antikapitalistisk kritik. Men den førte ikke til en ny offensiv fra centrum-venstre og fagbevægelsen for at erobre nogle af de centrale positioner tilbage. De kendte Centrum-venstre blokke/regeringer var allerede så inficeret af liberalt tankegods, at man ingen steder var i stand til at formulere et brud og et alternativ. Der opstod både nationalt, internationalt og geopolitisk et tomrum, hvor ingen kraft var stærk nok til at sætte sin vilje igennem.

Skiftet kommer med Grækenlands økonomiske ruin i 2010, som indledte finanskapitalens modoffensiv og statsapparaternes og det politiske højres massive pres for en *austerity* politik, som centrum-venstre ikke kunne adressere. Europa blev for første gang to årtier igen skueplads for et kompleks af sociale kampe og intensiveret magttrivalisering mellem nationalstaterne i EU og mellem disse og EU.

Det introverte fokus i hele den vestlige verden og de nye magtkampe om en ændret verdensorden de dominerende kapitalistiske stater imellem åbnede for en helt ny bølge af oprør blandt andet i Mellemøsten. Karakteristisk for venstrefløjens reaktion og ageren var, at den stort set fulgte de

liberale intellektuelles idealisering/begrænsning af oprøret og kanonisering af det liberale demokrati – dvs. de bagved liggende motiver for at inddæmme oprørets potentialer. Bedre blev det ikke, da oprøret spredte sig til det Sydlige Europa. Her fortsatte venstrefløjen med at idealisere/idyllisere det spontane element og undertonedede nødvendigheden af en generel analyse af forudsætningerne for en politisk antikapitalistisk strategi og for ændring af de givne styrkeforhold. Det gennemgående tema blev det defensive forsvar af velfærdsstaten og rehabilitering af keynesiansk økonomisk strategi. Venstrefløjen herhjemme og i Europa fremstod som handicappet af 10 – 15 års liberalistisk hegemoni og af, at arbejderklassen stort set ikke optrådte som politisk klasse i de mange antikapitalistiske protestbølger. Fokus på markedet og uretfærdighederne her blev fastholdt – de liberale dagsorden. Der blev ikke på den brede venstrefløj foretaget et skifte over mod en kritik af de mere grundlæggende udbytningsforhold i produktionen. Venstrefløjen forblev af samme grund fastholdt i en diffus klasseanalytik og i en social indignation, hvor oprøret, opstanden og protesten blev tillagt progressiv værdi i sig selv. Og hvor petitionssocialismen triumferede.

Kun i en ganske kort periode gik venstrefløjen og dele af fagbevægelsen i offensiven, for så vidt de mange protestbølger især i Sydeuropa kan forstås som en offensiv. Men fraværet af en unison analyse, af et seriøst internationalt perspektiv, uafklaret forhold til EU, illusioner i *humanistisk interventionisme* (Libyen krigen) og manglende tillid til selv at kunne formulere en regulær socialistisk reformpolitik som alternativ til skærpelsen af de herskende klassers fornyede restaurationsoffensiv bevirkede, at initiativet allerede i 2012 faldt tilbage til de herskende klasser, statsapparaterne og de liberalistiske og nu også neokonservative intellektuelle.

Restaurationspolitikens opgør med den demokratiske velfærdsstat skiftede i 2012 gear og niveau: Fra strategien for den diskrete implosionsproces til et åbent opgør på alle fronter. Centrum-venstre strømningerne i regering eller i opposition kunne intet stille op overfor den internationale kapitals forcerede grænseløse mobilitet og pres på de enkelte nationalstater.

Som resten af venstrefløjen nåede vi på Kritisk Debat slet ikke at opstille en blot nogenlunde sammenhængende analyse af den nye politisk-økonomiske situation, før reaktionen var oppe i højt tempo. Kritikken af austerity politikken og det fallerede centrum-venstre, sådan som det trådte frem, blev et gennemgående tema. Men generelt var det småt med en egentlig kritisk teoriudvikling. Vi delte skæbne med de fleste andre tidsskrifter både herhjemme og på den europæiske venstrefløj. Kritikken af kapitalismen forblev hovedsageligt punktuelt, deskriptiv og moralsk, eller også fokuserede vi på fremtrædelsesformer som eksempelvis øget ulighed, øget social kontrol, marginalisering, diskursive gebrækkeligheder og velfærdsstatens sammenbrud osv.

Afstanden mellem teoretiske analyser af kapitalismens krise og modsætninger i det kapitalistiske verdenssystem på den ene side og klassekampens former og politiske udtryk på den anden side blev ikke mindsket. De traditionelle politiske analyserammer videreførtes. En af forklaringerne kan være, at der både i redaktionen og angiveligt også noget bredere manglede/mangler en slags mod og selvtillid til at overvinde traumerne fra "murens fald" og den efterfølgende stigmatisering af alt, hvad der refererer til socialisme eller kollektive samfunds- og institutionsformer. Venstrefløjen er gennem 25 år blevet berøvet sit sprog eller rettere modet til at bruge det.

Det har taget noget tid for os på redaktionen at erkende tingenes tilstand og følgelig også nå frem til at definere tidsskriftets linje og opgaver fremadrettet. Men efter et år med en "rød regering" og med de seneste begivenheder omkring DONG sagen og SF's exit fra regeringen er det blevet det mere klart, at fokus skal drejes i retning af en mere entydig kritik af den liberalistiske diskurs, men nu først og fremmest rettet mod dens naturaliserede afarter indenfor centrum-venstre, fagbevægelsen og det "nye venstre" som eksempelvis EL.

Fra kritisk tilskuer til aktiv deltager

Her ligger også grundstenen for den aktuelle interesse for principprogramdebatten i EL. Havde den foregået i 2012, er det tvivlsomt, om den havde fået mere end en enkelt artikel eller kommentar og de sædvanlige stigmatiserende kommentarer i mainstreammedierne. Nu kan man sige, at debatten virker som katalysator for en række teoretiske og principielle diskussioner med relevans for hele venstrefløjen, der enten har været udskudt i årevis, eller som man ikke har haft det tilstrækkelige mod til at gennemføre af frygt for at blive kaldt verdensfjerne dogmatikere, relikter, dinosaurer mv., eller hvad værre er, fordi man ikke har turdet stole på sin teoretiske arv, der både akademisk, intellektuelt og journalistisk har været under massiv kritik og "dekonstruktion" gennem de sidste 25 år.

Det kræver eksempelvis en del insisterende modstand at bekende sig til Marx's tanker som teoretisk og politisk udgangspunkt. På den brede venstrefløj er modernisering også her blevet et mantra, og det "gamle lort er blevet skrottet". Referencerne til den Marx-inspirerede kapitalismekritik er selv på venstrefløjen blevet mistænkeliggjort i en sådan grad, at mange unge socialister knap kender Marx eller den historie, som hans teorier og efterfølgere beskæftiger sig med og i hvert fald ikke er bevandret i de store traditionelle diskussioner om: *kapitalismekritik, kapitalkategorier som eksempelvis arbejdsværditeorien, merværditeorien, statskritik og socialistisk strategi.*

Hovedsageligt har mange unge socialister først og fremmest stiftet bekendtskab med en politisk debat, der er præget af en normativ og moralsk kritik af kapitalismen, der på sæt og vis ligner de utopiske socialisters kritik og moralske fordring. Økonomiske og sociale kategorier er blevet erstattet af psykologiske kategorier som eksempelvis grådige spekulanter, tidsåndens egoisme, de svage mv. Herved er identificeringen af det/de historiske drivende kræfter - klassesubjekterne - røget ud med badevandet, hvilket ses meget tydeligt i de programmatiske debatter på den brede venstrefløj, hvor magtspørgsmålet reelt er fraværende som politisk aktualitet og påtrængende problematik. Ligesom det i debatterne på den europæiske brede venstrefløj (hovedsageligt i de centrum-venstre inspirerede tænke-tanke) kan aflæses i de meget diffuse klasseanalyser og ikke mindre i analyserne af statsapparatet og i særdeleshed af krisens karakter.

Tiden kalder på, at politisk teoretiske tidsskrifter på venstrefløjen skal søge analyse og kritik på den ene side og politisk engagement på den anden side, hvis de skal bevare deres relevans. Konkret betyder det bl.a. for Kritisk Debat, at vi som politisk teoretisk tidsskrift skal balancere mellem den teoretisk inspirerede debat og behandling af tendenser og politiske problematikker, der kommer til syne i den konkrete klassekamp. Det esoteriske skal sprænges, og det almene skal kvalificeres - en særdeles vanskelig balancegang i en periode, hvor der ikke forekommer en udfoldet og selvfølgelig teoretisk debat i de politiske institutioner, partier og bevægelser - *selv om tiden og den politiske impasse skriger på teoretisk afklaring.*

Midt i denne impasse - som er Europæisk og ikke specielt dansk - befinder hele venstrefløjen sig inklusive EL, Front Gauche, Die Linke, United Left, Syriza, og hvad de ellers hedder. Hele deres identitet og selvforståelse er historisk bygget op på en forholden sig/som korrektiv til de store traditionelle socialdemokratiske og kommunistiske strømninger i arbejderbevægelsen, der nu ikke længere eksisterer som de samlende, styrende og næsten hegemoniske partier/kræfter. Med andre ord står både disse partier samt venstrefløjens brogede partibillede for første gang siden den russiske revolution og splittelsen i arbejderbevægelsen helt uden nogen historiske autoriteter at referere til - dvs. uden noget Arkimedes punkt.

En særegen og politisk betændt situation, der tilspidnes af sammenbruddet i klasserelationernes hidtidige balancepunkt og samtidig af de herskende klassers vanskeligheder ved at genskabe kapitalismen som positiv kraft for samfundsudviklingen.

Den situation gør opgaven med at opbygge *en samlet social- og politisk blok bestående af*

*venstre*fløjspartier, *fagforeninger* og *andre sociale organisationer* til både påtrængende og indlysende. Men den opgave kan ikke løses, uden at de samme politiske kræfter engagerer sig i en bred debat om et konkret *samfundspolitisk alternativ* til kapitalismens samfundsødelæggende vækstmani og ikke mindst om, hvordan en *handledygtig enhedsbevægelse* kan opbygges bag dette alternativ. Det er indenfor denne opgaves rammer, at Kritisk Debat skal placere sig og forhåbentlig også spille en rolle i de næste 10 år som et kritisk debatorgan på den politiske venstrefløj.